

БЕОГРАД - На данашњи дан 1886. године умро је немачки историчар Леополд фон Ранке, професор Берлинског универзитета, члан Пруске академије наука. Студирао је теологију и филологију и докторирао филозофију. За почасног члана Друштва српске словесности изабран је 1849. Као резултат сарадње с Вуком Караџићем, 1829. објавио је дело "Српска револуција", једну од најбољих књига о српским устанцима 1804. и 1815. - којом је скренуо пажњу европске јавности на борбу српског народа за ослобођење. Остала дела: "Историја Француске", "Историја Енглеске", "Римске папе", "Немачка историја за време Реформације".

Данас је уторак, 23. мај, 143. дан 2023. До краја године има 222 дана.

1430- Бургунђани су у Стогодишњем рату у Компјењу заробили француску националну јунакињу Јованку Орлеанку и предали је Енглезима, који су је потом извели на црквени суд и 1431. осудили на смрт под оптужбом да је јеретик и вештица. На основу ове пресуде Јованка Орлеанка је спаљена на ломачи.

1498- На ломачи је спаљен италијански доминикански калуђер Ђироламо Хијеронимус Савонарола, црквени реформатор који је нападао моралну исквареност римске курије, посебно папе Александра VI. Подстакао је и водио устанак у Фиренци 1494, протерао породицу Медичи и установио неку врсту теократске републике. Папске трупе су га ухватиле у борби и он је спаљен на ломачи у Фиренци. Дела: "Проповеди", "Испитивање савести".

1533- Кентерберијски надбискуп Томас Кренмер објавио је да је поништен брак енглеског краља Хенрија VIII са Катарином Арагонском те да је законито његово венчање са Аном Болен закључено јануара 1533. Реакција Ватикана била је веома оштра и непомирљива.

1618- Побуном Чеха против Хабзбуршке монархије, у Прагу, избио је Тридесетогодишњи рат. Разљућени грађани су, попут сличне ситуације током побуне Хусита у Прагу против римокатолика 1419. - избацили кроз прозор Градске већнице намеснике цара Фердинанда II Аустријског, због рушења две протестантске цркве недалеко од Прага. У рату који је избио против Хабзбурга, протестантским Чесима у помоћ су прискочиле Данска, доцније Шведска, Енглеска, па и Француска (из политичких разлога, иако већински католичка). Рат је обележен масовним пустошењима и крајњим свирепостима. Губици су били огромни - становништво Немачке сведено је на мање од половине, а саме Чешке на петину предратног броја. Рат је окончан Вестфалским миром 1648, којим је Француска добила од Немачке Алзас и делове Лорене, Шведска Источну Померанију и поседе на ушћима великих немачких река, Холандији и Швајцарској је призната независност, немачке земље су постале готово потпуно суверене, а римско-немачки цареви из династије Хабзбург изгубили су сваку стварну власт, осим на старим Хабзбуршким поседима.

1707- Рођен је шведски природњак Карл фон Лине, оснивач модерне систематике у биологији, који је први поставио принципе дефинисања родова и врста и увео бинарну (двојну) номенклатуру, тако да свака биљка и животиња има два имена - рода и специје (врсте). Оснивач је и први председник Шведске академије наука и Природњачког музеја. Његова систематика биљака према полним органима важи и сада. Дела: "Системанатурае", "Пхилосопхиа ботаница", "Генера плантарум", "Специес плантарум".

1848- Рођен је немачки инжењер и проналазач Ото Лилијентал, један од пионира авијације. Студирајући лет птица усавршио је једрилицу и доказао супериорност закривљених над равним крилима. Конструисао је 1896. први планер двокрилац и исте године је погинуо приликом пробног лета.

1883- Рођен је амерички глумац Даглас Елтон Улман, познат као Даглас Фербанкс, веома популаран у периоду немог филма, један од најпознатијих пустолова у историји кинематографије. Филмови: "У знаку Зороа", "Три мускетара", "Црни пират", "Робин Худ", "Багдадски лопов".

1906- Умро је норвешки писац Хенрик Ибзен, један од највећих у историји драме, беспштедан критичар грађанског друштва. Много је путовао по Европи, изучавајући драматургију и пишући. Након 20 година вратио се у Норвешку и постао управник националног театра у Ослу. Његове драме погађају бит грађанског друштва које почива на неискрености. Дела: драме "Претенденти на престо", "Бранд", "Пер Гинт", "Савез младих", "Стубови друштва", "Луткин дом", "Авети", "Народни непријатељ", "Дивља

патка", "Росмерсхолм", "Госпођа с мора", "Хеда Габлер", "Градитељ Сулнес", "Мали Ејулф", "Јун Габријел Боркман", "Кад се ми мртви пробудимо", поезија "Песме".

1908- Рођен је амерички физичар Џон Бардин, добитник Нобелове награде за физику 1956. и 1972. Истраживао је полупроводнике и суперпроводљивост, а с Вилијамом Шоклијем пронашао је транзистор.

1915- Италијанске трупе започеле су напад на аустријске положаје на Сочи, чиме је Италија ушла у Први светски рат на страни сила Антанте. Италијански допринос победи савезника био је објективно веома мали, али њени добици нису били занемарљиви. Припојила је Јужни Тирол, Трст, Фурланију, Истру, делове Далмације, као и неке територије у северној и источној Африци.

1920- Основана је Комунистичка партија Индонезије, прва таква политичка организација у Азији.

1939- Адолф Хитлер обелоданио је намеру да започне светски рат обраћајући се највишим немачким војним командантима: "Овога пута нема много да се расправља. Имаћемо рат. Одлучио сам да збришем Пољску. Од успеха овог подухвата зависи успех свега што после тога долази. Ми сада одлучујемо о судбини Немачке за хиљаду година". Други светски рат почео је инвазијом на Пољску 1. септембра 1939.

1939- Британски парламент усвојио је план о стварању независне палестинске државе до 1949. у којој би заједно живели Арапи и Јевреји.

1945- Самоубиство је извршио немачки ратни злочинац Хајнрих Химлер, шеф злогласне нацистичке полиције Гестапо од 1936. Један од најближих сарадника вође Трећег рајха Адолфа Хитлера убио се дан пошто су га Британци заробили.

1949- Основана је Савезна Република Немачка, с Боном као главним градом.

1951- Рођен је руски велемајстор Анатолиј Јевгењевич Карпов, један од најуспешнијих у историји шаха. Као изазивач шампиона 1975. постао је првак света без борбе, пошто је Фишер одбио да игра меч под условима које је прописала ФИДЕ. Одбранио је титулу у мечевима с Корчнојем 1978. и 1981, а изгубио је крајем 1985. у мечу с Гаријем Каспаровом. Томе је претходио меч истих ривала почетком 1985, игран на шест добијених партија, који је председник ФИДЕ - прекршивши правилник - прекинуо при резултату 5:3 за Карпова, уз 40 ремија.

1960- Израел је саопштио да је у Аргентини ухваћен немачки нациста Адолф Ајхман и да ће му у Израелу бити суђено као тешком ратном злочинцу, кривцу за смрт милиона Јевреја и припадника других народа.

1971- У земљотресу који је разорио град Бингол у источној Турској погинуло је најмање хиљаду људи.

1992- Генерална скупштина Уједињених нација примила је у чланство УН Словенију, Хрватску и Босну и Херцеговину.

1995- Израел је суспендовао план о конфискацији арапске земље у источном Јерусалиму.

1997- Председничке изборе у Ирану уверљиво је добио предводник умерене политичке струје Мухамед Хатами.

1999- НАТО авиони погодили су разорним пројектилама највеће разводно постројење и трафо-станицу у термоелектрани "Никола Тесла" А код Обреновца и постројења Електропривреде Србије за пренос електричне енергије у Нишу, Новом Саду и Дрмну код Костолца, због чега је 70 одсто потрошача у Србији остало без струје.

2000- Израел је повукао последње војнике из јужног Либана.

2003- Представом "Родољупци" Јована Стерије Поповића у режији Дејана Мијача, свечано је отворено реновирано здање Југословенског драмског позоришта. "Ново рухо" позоришта основаног 1947. и страдалог у пожару октобра 1997. - архитектонско решење Зорана Радојичића, Дејана Миљковића и Ивана Миленковића вишеструко је награђивано.

2004- Хорст Келер, бивши директор Међународног монетарног фонда и председник Европске банке за обнову и развој, изабран је за деветоог послератног председника Немачке с петогодишњим мандатом.

2004- Најмање 34 људи је погинуло у сукобима америчких окупационих снага и следбеника шиитског радикалног вође Моктаде ел Садра у ирачким градовима Куфа и Наџаф.

2007- Изречена је пресуда дванаесторици оптужених за убиство председника владе Србије Зорана Ћинђића. Осуђени су на укупно 378 година затвора.

2012- Пакистанац Шакил Африди који је помагао америчкој Централнообавештајној служби (ЦИА) да уђе у траг Осами бин Ладену, осуђен је од стране суда у Пешавару на 33 године робије, због издаје. Африди, по занимању лекар, користио је лажну кампању вакцинације како би помогао ЦИА и прикупљао ДНК доказе.

2013 - Мост који повезује Сијетл у САД са Канадом, односно Ванкувером, срушио се, при чему је у реку пало више возила. Преко моста изграђеног 1955. прелазило је аутопут с четири траке. Инцидент је покренуо низ питања о проблематичној инфраструктури у САД.

Удружење цивилних инжењера САД навело је да је више од четвртине од укупно 7.840 мостова у држави Вашингтон структурно неадекватно или функционално застарело.

2017 - Филипински председник Родриго Дутерте прогласио је ванредно стање на острву Минданао у склопу борбе против исламистичке групе Мауте, екстремистичке

организације повезане са тзв. Исламском државом.

2017 - Умро је Роџер Мур, британски глумац, упамћен по улогама Џејмса Бонда. Рођен у Лондону, после професије манекена почетком педесетих, почео је да се бави глумом. После Шона Конерија и Џорџа Лезенбија, био је трећи Џејмс Бонд, у укупно седам филмова. Био је посвећен хуманитарном раду, од 1991. и као Уницефов амбасадор добре воље. Звање витеза британска круна доделила му је 2003.

2018 - Никола Груевски, председник владе Македоније од 2006. до 2016, осуђен је на две године затвора, у одсуству, с образложењем да је незаконито утицао на званичнике министарства унутрашњих послова 2012. године, приликом куповине луксузног блиндираног аутомобила.

Пресуду је опозиција оценила као политички мотивисану, а Груевски је новембра 2018. добио политички азил у Мађарској.

2021 - Приликом пада жичаре која се кретала од Стресе на обали језера Мађоре ка планини Мотароне, Пијемонт, Италија, погинуло је 14 особа.